

ΚΕΤΕΒΕ

ISBN: 978-625-8770-84-1

© 2018 Ketebe Kitap ve Dergi Yayıncılığı A.Ş.

ketebe.com

Ketebe Yayınları: 1750

Eleştiri

Yayın Yönetmeni
Furkan Çalışkan

Dizi Editörü
Aykut Ertuğrul

Yayına Hazırlayan
Ali Oturaklı

Düzeltili
Rabia Şenol

Kapak
Harun Tan

Mizanpaj
Nilgün Sönmez

1. BASKI

Ağustos 2026
İstanbul

Ketebe Yayınları
Sertifika No. 49619

Maltepe Mahallesi Fetih
Caddesi No: 6 Dk: 2
Topkapı 34010 İstanbul
Tel: 212 612 29 30
e-posta: ketebe@ketebe.com

Baskı ve Cilt

Sertifika No. 49641

Marmara Yayıncılık Ltd. Şti.
Bahçelievler Mah. Hareket Ordusu
Sokak. No:7/1 Bahçelievler/İstanbul
Tel: 0212 554 01 31
e-mail: grafik@marmaracopy.com

© Eserin her hakkı anlaşmalı olarak Ketebe Kitap ve Dergi Yayıncılığı A.Ş.'ye aittir.
İzinsiz yayımlanamaz. Kaynak gösterilerek alıntı yapılabilir.

Mavi Sakal'ın
Hayat Ağacı
Roman Düşüncesi

ÖMER YALÇINOVA

KETEBE

Ömer Yalçınova

1980 Kahramanmaraş, Afşin doğumlu. İlk, orta ve lise tahsilini Maraş'ta tamamladı. Selçuk Üniversitesi Biyoloji Öğretmenliği'nden mezun. Çeşitli kurum ve kuruluşlarda kütüphanecilik, müzecilik, editörlük ve metin yazarlığı yaptı. Şiir, kitap analizi ve eleştiri yazıları *Atlılar*, *Kırklar*, *Fayrap*, *İtibar*, *Nihayet*, *Muhit*, *Dergâh*, *Hece*, *Sabit Fikir*, *Olağan Şiir*, *Mahalle Mektebi*, *Buzdokuz* ve *Sky Road* dergilerinde, *Yeni Şafak Kitap Eki*'nde ve Dünya Bizim kültür platformunda yayımlandı. *Evelâ-hir* dergisinin 23 sayı editörlüğünü yaptı.

Eserleri: *Ömer'in Çatılan Kaşları* (şiir, 2015), *Yanına Gittiğimizde* (şiir, 2020), *Tufandı Koptu* (şiir, 2023) *Raskolnikov mu, Bihrüz Bey mi?* (eleştiri, 2015), *Aynamdan Yansıyanlar* (deneme, 2015), *Kahramanmaraş Edebiyat Tarihine Giriş* (inceleme, 2021).

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ.....	9
------------	---

TEREDDÜDÜN İMKÂNLARI

Postmodern Romancılarımızın İslam'la İmtihanı.....	15
Osmanlı'nın Son Dönemi: Nahid Sırrı Örik – Sevinç Çokum	21
Asaletin Yere Göğe Sığdırılmayışı: Halide Nusret Zorlutuna.....	28
Mevlânâ Romanları ya da İslam Dışı Mevlevilik.....	35
Bir Hayat Kitabı Olarak <i>Tamaşa-yi Dünyâ</i>	41
Bir Katilin Serencamı veya <i>Zehra</i> 'nın İntikamı	48
Yakup Kadri Romanlarında Tiksinti.....	53
Hayri İrdal'ın İstirabı	58
Sonunda İyilik Kazanır	61
İyisiyle Kötüsüyle Kötülük.....	64
İntikam mı, Mahvolmak mı?	67
Ölümler Kapısı'ndan Girmek	73
Özgür Olmak İçin Delirmek	77
Dostuna Ayna Olmak	81
Nedensiz İyilik ile Kötülüğün Nedeni.....	85
Öksüz Yusuf'un Deli Dolu Hayatı.....	89
Ve Sancı Geç Saatlerde	94
<i>Fink</i> 'in Takıldığı Beş Nokta	98
Upuzun Bir Yolculuk.....	104
Coşkuyla Ölmeyenlerin Coşkusu	108
İnançsızlığı Gerekçelendirmek ya da Ressamın İsyanı.....	115
Müslümanların Edebiyatla İmtihanı	121
Şahsî Hafıza ya da 2022'de Roman	127

KEMAL TAHİR VE TARIK BUĞRA

Tarik Buğra Kahramanlarında Dönüşüm	139
Faşizme Karşı Aşk ve Dostluk: <i>Siyah Kehribar</i>	145
Kemal Tahir'de Toplumsal Bozulmanın İşaretleri, İşlenme Biçimleri ya da Narlıca Üçlemesi.....	167
Kemal Tahir'le Kemal Tahir'i Tartışmak	197

DÜN VE BUGÜN

George Eliot'a Göre Kadın Olmak	203
Başa Dönmek ya da <i>Ulysses</i>	208
Hiçbir Şey Olmak	216
Hangi Tanrıyı Kim Öldürdü?.....	220
Tanrı'dan Vazgeçmek ya da Şeytan'ın Hakkını Şeytan'a Vermek	225
Kötülük de Kader midir?	229
Müzelerin En Görünmezi	233
Modern <i>Don Kişot</i> ya da <i>Bouvard ve Pecuchet</i>	236
Mantık Olarak <i>Don Kişot</i>	241
Tsıpkın'ın Dostoyevski'si	243
Yedi Haftalık Roman.....	246
İnsanın Değişmeyen Hikâyesi.....	248
Kapitalizmin Getirdikleri Götürdükleri ya da Dans Etmeyi Bırakmamak	250
Anton Çehov Neden Roman Yazdı?	255
Bir Girdap Olarak Nouveau Roman	260
Ölümden Yaşam Çıkarmak ya da Platonov'un Saklı İnsanı.....	266
İmge Duygu İlişkisi ya da <i>Ardından Romanı</i>	272
<i>On Birinci Roman</i> Dolayısıyla	277
Novellanın Matematiği	282
Not Düşme Yöntemi Olarak Roman.....	286
KAYNAKÇA	291

*6 Şubat 2023'te meydana gelen Kahramanmaraş
depremlerinde kaybettiğimiz sayın hocalarım Yaşar
Alparslan ve Ahmet Doğan İlbey'e; dostlarım Recep
Şükrü Güngör, Fazlı Bayram ve Ferhat Ağca'ya,
Allah'tan (cc) rahmet dileklerimle...*

ÖNSÖZ

Türkler için roman sanatı halen Mavi Sakal'ın kilitli odasıdır. Delirircesine merak ediyoruz o odanın içinde ne var diye. Fakat korkuyoruz da “Bütün odalara gir çık ama bu odaya sakın yaklaşma!” denildiği için. Ama mutlaka o odaya gireceğiz. Bundan kaçış yok. Ne kadar korksak da uyarılsak da o kilitli kapıyı açacağız ve gerçekle karşılaşacağız. Peki bu gerçek, ünlü masalda olduğu gibi Mavi Sakal'ın öldürdüğü eşlerinin cesetleri midir? Biz de onun öldüreceği yeni eşi mi oluyoruz? Bence odada cesetlerle karşılaşacağımız kesin. Batı romanını, Batı tarihinden nasıl ayrı düşünebiliriz? Herman Melville'in *Moby Dick*¹ romanında okuduğumuz sadece muhteris bir ihtiyarın bir beyaz balınayı öldürmek için yaptığı çılgınlıklardan mı ibaret? Yoksa o romanda, bin yıldır doymak bilmeyen Avrupa'nın beyaz bir balina gibi gördüğü ve saldırdığı dünyayı sömürme psikolojisini mi okuruz? Bence ikincisi birincisinin bir alt katmanıdır ve ancak gerçek roman okuyucuları tarafından görülebilir.

Bana otuz yıldır roman okutan etken, bu meraktır. Mavi Sakal'ın girme dediği odada ne vardır acaba? Tabii ki Mavi Sakal'ın işlediği suçlar, yaptığı kötülükler.

1 Herman Melville, *Moby Dick*, çev. Mina Urgan, Sabahattin Eyüboğlu, Yapı Kredi Yay., 17. baskı, Eylül 2024.

Mavi Sakal masalı aslında Tevrat ve Kur'an-ı Kerim'de anlatılan "hayat ağacı" kıssasının Hristiyan yorumudur. Tanrı, Adem'le Havva'ya cennetteki bütün ağaçların meyvesinden yiyebileceklerini fakat "hayat ağacı"nın meyvesinden yemeleri gerektiğini söyler. O ağacın meyvesinden yenilmesi yasaklanmıştır. Bu yüzden "yasak elma" diye de tabir edilir o ağaç. Mavi Sakal'ın kilitli odasıdır o. İnsanda merak duygusu olduğu için onca ağacın meyvesi dururken, Şeytan'ın da kışkırtmalarıyla "hayat ağacı"nın meyvesi yenir ve insanın dünya macerası bu şekilde başlar. İslam düşünürlerinden hiçbiri Hz. Adem'in dünyaya indirilişini, bir "lanetlenme" veya "cezalandırılma" diye yorumlamaz. İslam'da dünya hayatı, insanların acı çekerek "ilk günah"tan temizlenme süreci diye anlaşılmaz. Bu, tamamen çileciliğe, ruhbanlığa dayanan Hristiyanlığın anlayışıdır. Hatta tasavvufa göre dünya hayatı, Hz. Adem'in yükselme imkânı bulduğu yerdir. Tasavvufa göre insan, hayatı boyunca manevi bir yükseliş veya alçalış içindedir. Dünya hayatı buna imkân tanır. Bilindiği üzere imtihandan geçirilmiş bir öğrenci; bir üst sınıfta okumaya hak kazanır. İmtihanı başarıyla verdiği için artık ona yönelik bakışlar da değişmiştir. Buna benzer şekilde insan imtihandan geçerek manevi makamını yükseltsin diye dünya hayatı ona nasip edilmiştir. Allah'ın (cc) insanoğluna bahsettiği bir lütuftur bu. Dolayısıyla dünya hayatı da Allah'ın kullarına yönelik bir rahmetidir. Öyleyse Mavi Sakal'ın kilitli odası diye tabir ettiğimiz romanı/dünya hayatını, bir de bu açıdan düşünmek gerekir. Orada manevi, düşünsel, felsefi, sosyolojik hatta psikolojik yükselişimiz saklanmış olabilir. O kapıyı açınca kendimizi, dünya gibi bir imtahanlar silsilesi içinde bulabiliriz. Onu nasıl değerlendireceğimiz bize kalmış. İmkânı heba etmek de var işin sonunda, en güzel şekilde değerlendirip yeni bir cennetle mükâfatlandırılmak da.

Benim roman üzerinde duruşumun sebeplerinden bir diğeri de buydu. Orada yalnızca cesetler bulmayacağımı sezi-

yordum. Belki Batı romanı için bu geçerliydi. Ceset doluydu Mavi Sakal'ın kilitli odası. Onu da görmeliydim. Ama içinden çıktığım kültür havzasına göre orada yükselişimi sağlayacak imtihan dünyasıyla da karşılaşabilirdim.

Mavi Sakal'ın Hayat Ağacı'nın çıkış noktası bu merak, beklenti ve olasılıklardır. Kitabı oluşturan her bir yazı da yalın kılıç roman dünyasına dalıp orada otuz yıldır dolaşmamın yol işaretleridir. Hem tek tek yazılar hem de yazıların kitap bütünlüğü, bütün okuyucular için aynı şekilde yol işareti/nirengi noktası olur ümidindeyim.

Mavi Sakal'ın Hayat Ağacı on yıl içinde oluştu. Her yazının ayrı bir gerekçesi var. Yazılarda bu gerekçeleri görmek mümkün. Hakkında yazdığım romanlar rastgele seçilmedi. Gerekçe binaen onlar radarıma girdi ve incelendi. Yazılarda ele aldığım romanların teknik yönleriyle birlikte felsefi yönleri de eleştiriye konu edildi. Her romancıya ayrı ayrı değer biçilip toplu yargılardan özellikle kaçınıldı. Kıyas ise, sık sık başvurduğum eleştiri tekniklerinin başında yer aldı.

Son on yıl öncesinde yazdığım roman eleştirisi yazılarım 2015'te yayımlanan *Raskolnikov mu Bihruz Bey mi?*² adlı kitabımda toplanmıştı. Bir de her iki kitabıma da almadığım, daha çok roman kahramanlarının psikolojisine yoğunlaştığım yazılar var. Onları da üçüncü roman eleştirisi kitabımda bir araya getirmeyi planlıyorum.

2 Avangard Yay., 2015.